

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2024. № 5.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.5.100>

УДК 005:330.3

А. В. Заточня,

аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1331-1003>

ОСОБЛИВОСТІ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ШЕРІНГОВОЇ ЕКОНОМІКИ ЗА КОРДОНОМ ТА В УКРАЇНІ

A. Zatochnia,

Postgraduate student of the Department of Economics and International Economic

Relations, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

FEATURES OF SHARING ECONOMY BUSINESS MODELS ABROAD AND IN UKRAINE

У статті розкрито теоретичні аспекти шерінгової економіки та її бізнес-моделей. Визначено основні типи бізнес-моделей шерінгової економіки на сучасному етапі її розвитку. Розкрито значення таких бізнес-моделей шерінгової економіки як: шерінг поїздок і транспортних засобів, шерінг житла, фріланс, коворкінг, P2P-кредитування, краудафіндинг, перепродаж і торгівля, а також інші (нішеві) послуги. Наведено відмінності між різними видами шерінгу поїздок та транспортних засобів, зокрема такими як: каршерінг, райдешерінг та райдхейлінг. Проаналізовано історичний контекст появи наведених бізнес-моделей шерінгової економіки. Деталізовано загальні та специфічні риси функціонування бізнес-моделей шерінгової економіки

закордоном. Виявлено особливості розвитку шерінгової економіки в Україні. Проаналізовано напрями розвитку бізнес-моделей шерінгової економіки в Україні та наведено приклади успішних шерінгових проєктів як українського, так і закордонного походження.

The article reveals the theoretical aspects of the sharing economy and its business models. The overview and the definition of the sharing economy is presented. The main types of business models of the sharing economy at the current stage of its development are defined. The article defines the features of such business models of the sharing economy as: sharing of trips and vehicles, sharing of housing, freelancing, co-working, P2P-lending, crowdfunding, resale and trade, as well as other services. Differences between a few types of ridesharing and vehicle sharing are given, including carsharing, ridesharing and ridehailing. The advantages of the freelance business-model are highlighted. The statistical information about the scope of activity of the sharing economy business models are presented. The historical context of the emergence of the mentioned-above business models of the sharing economy is analyzed.

The article details general and special features of the operation of business models of the sharing economy abroad. As well as, the role of the business-models of the sharing economy can be defined as development of a culture of trust in the society; circulation of resources and their full use, which has a direct environmental effect; increasing the assortment of goods/services and improving their quality; emergence of new areas of employment for the population, etc. Therefore, the benefits for sharing service providers include the emergence of new areas of employment and the opportunity to find additional income, as well as flexible work hours. Among the advantages for users of sharing services, can be highlighted: the possibility of direct communication with the supplier without intermediaries, more attractive prices and a wider range of products and services, as well as the ability to view other users' reviews of a specific product or service.

The article identifies the peculiarities of the development of the sharing economy in Ukraine. The directions of development of business models of the sharing

economy in Ukraine are analyzed and examples of successful sharing projects of both Ukrainian and foreign origin are given.

Ключові слова: *шерінгова економіка, шерінг, економіка спільного використання, мережева економіка, економіка спільноти, бізнес-моделі шерінгової економіки.*

Keywords: *sharing economy, sharing, network economy, community economy, business models of sharing economy.*

Постановка проблеми. Сучасна епоха демонструє значний ступінь змін, особливо завдяки цифровим інноваціям. Ці цифрові перетворення вплинули на всі аспекти суспільного існування, безперечно сприяючи гармонізації його компонентів та підвищуючи ефективність функціонування кожного з них. Примітно, що в останні роки економічна сфера зазнала стрімкого розвитку завдяки технологічним досягненням: охоплюючи соціальні медіа, канали зв'язку, мобільні технології та онлайн-платформи, що сприяють прямій взаємодії між зацікавленими сторонами. Отже, з'явилися абсолютно нові категорії, зокрема і «шерінгова економіка».

«Шерінгова економіка» дозволяє оптимізувати використання ресурсів, зменшує відходи та сприяє більшій економічній доступності для широкого кола користувачів. Крім того, вона сприяє формуванню спільнот та сприяє розвитку нових форм бізнесу, таких як платформи для обміну надлишковими товарами або послугами. Ці зміни в економіці відкривають нові можливості для інновацій та сприяють створенню більш стійких та відкритих суспільств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку шерінгової економіки досліджували багато науковців і фахівців-практиків. Зокрема, варто виділити низку відомих закордонних та вітчизняних учених, таких як Л. Лессіг, Й. Бенклер, Р. Белк, Р. Ботсман і Р. Роджерс, С. Кертіс і М. Ленер, В. Кукса, К. Краус, Н. Галуцьких та інші.

Проте залишаються недостатньо вивченими питання розвитку бізнес-моделей шерінгової економіки в сучасних умовах та питання імплементації зарубіжного досвіду розвитку шерінгової економіки в Україні.

Мета статті – визначити особливості розвитку ошерінгової економіки та її основних бізнес-моделей закордоном та в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Термін «шерінгова економіка» (англ. sharing economy) є терміном, який найчастіше вживається для позначення економічної діяльності у сфері шерінгу. Але крім цього, таку економіку також називають економікою спільного використання, мережевою економікою, крауд-капіталізмом, спільною економікою, економікою спільноти, економікою однорангового зв'язку (P2P), економікою платформ, економікою оренди та економікою на вимогу [1, с.14]. Основою шерінгової економіки є явище шерінгу (англ. sharing), що буквально означає «обмінюватися або ділитися чимось».

Відповідно до американського онлайн-словника Мерріам-Вебстер, шерінгова економіка – це економічна діяльність, яка передбачає, зазвичай онлайн, купівлю або продаж фізичними особами, як правило, тимчасового доступу до товарів або послуг [2]. Варто зазначити, що при цьому визначальною рисою шерінгової економіки є можливість максимізації використання активів за допомогою моделей перерозподілу та спільного доступу. Тобто шерінгову економіку можна розглядати не лише в контексті економічної ефективності, а і як засіб вирішення сучасних екологічних проблем, викликаних широко поширеною культурою гіперспоживання, та соціальних проблем, зумовлених зростанням рівня безробіття та нерівності в доходах споживачів.

При адаптації до різних форм і видів організацій, шерінгова економіка в зарубіжних країнах не має єдиної бізнес-моделі. Фактично, шерінгова економіка надає більше можливостей для гнучкості, що в свою чергу, дозволяє її суб'єктам більш ефективно налаштовувати всі бізнес-процеси. Шерінгова економіка є досить новим явищем в Україні, але вона активно розвивається та здобуває популярність серед населення. Історія шерінгу в Україні розпочалася в

2010-х роках із відкриттям як філій зарубіжних стартапів, так і вітчизняних проєктів.

Серед основних сучасних бізнес-моделей шерінгової економіки можна виділити такі (рис. 1):

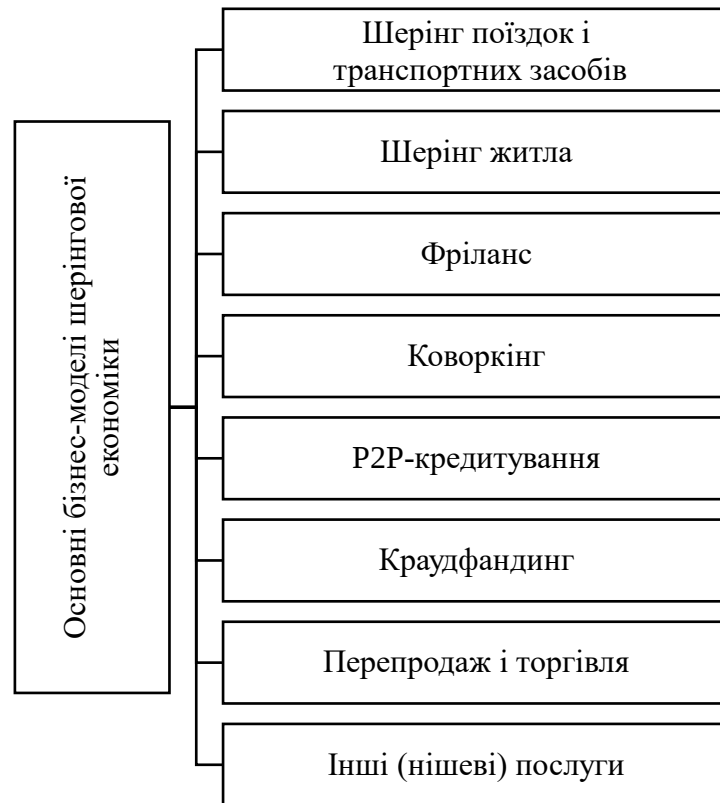

Рис. 1. Основні бізнес-моделі шерінгової економіки

Джерело: розроблено авторкою на основі матеріалів [3]

Однією з найбільш поширених у світі моделей шерінгової економіки є шерінг поїздок і транспортних засобів. Шерінг поїздок, або райдшерінг (англ. *ridesharing*) – це спосіб домовленості, згідно з якою водії, які користуються приватними транспортними засобами та бажають запропонувати поїздки, та пасажери, які шукають транспорт, використовують Інтернет для організації спільних поїздок [2]. Історія райдшерінгу розпочалася під час Другої світової війни завдяки «автоклубам» за Постановою уряду США від 1942 року. Ця постанова передбачала організацію спільних поїздок на роботу в разі відсутності іншого транспорту [4].

Особливим видом шерінгу поїздки також є райдхейлінг (англ. ridehailing), де водій взаємодіє лише з одним пасажиром під час конкретної поїздки, що схоже на класичне таксі, на відміну від райдшерінгу, де зазвичай декілька пасажирів подорожують разом до певного місця призначення [5].

Щодо шерінгу транспортних засобів, або каршерінгу (англ. carsharing), це модель оренди транспортних засобів на короткий період, де користувачі повинні бути попередньо схвалені для водіння. Перші спроби започаткувати шерінг автомобілів було зроблено у кооперативі, відомому як «Sefage», у Цюриху, Швейцарія, у 1948 році. Членство в «Sefage» було передусім зумовлене економічними міркуваннями, що привернуло увагу тих, хто не міг собі дозволити автомобіль, але хотів скористатися ним [6, с.19].

За допомогою таких міжнародних онлайн-платформ, як «Uber», «Ola» і «Luft», можна замовити поїздки у водіїв у їхніх особистих автомобілях, тобто райдшерінг. А за допомогою таких сервісів, як «Turo», «Zoom Car» та «Zipcar», можна орендувати транспортний засіб, який належить комерційній чи некомерційній організації, і оплачувати час, який було використано на поїздки цим транспортом, тобто каршерінг [3].

До найбільш популярних та поширених платформ для шерінгу поїздки (райдшерінг) і транспортних засобів (каршерінг) в Україні можна віднести:

1. «BlaBlaCar» – це світова платформа для райдшерінгу, яка дозволяє водіям та пасажиром знайти одне одного для подорожі з однієї точки в іншу. Заснована у Франції у 2006 році, в Україні працює з 2014 року;
2. «Uber» – міжнародний сервіс райдшерінгу, що з 2016 року доступний в Україні, та надає послуги перевезень, включаючи електричні та гібридні автомобілі;
3. «Bolt» – світовий сервіс шерінгу, який пропонує послуги райдшерінгу, каршерінгу, прокату електросамокатів та доставки замовлень та продуктів. Платформа була заснована у 2013 році в Естонії під назвою «Taxify», а в 2016 році стала доступною в Україні;
4. «Uklon» – український сервіс райдхейлінгу, заснований у 2010 році, який надає послуги пасажирських перевезень та кур'єрської доставки;

5. «Veliki.ua» – українська компанія, заснована у 2009 році, яка має мережу прокату і продажу велосипедів, а також пропонує послуги їхнього ремонту, обслуговування та зберігання;

6. «Nextbike» – сервіс громадського велопрокату, який працює більше ніж у 300 містах світу на 4 континентах, та доступний в Україні з 2015 року та інші.

Отже, кожен із цих видів шерінгу поїздок і транспортних засобів може бути корисним у сучасному світі для певних обставин та певного виду подорожей.

Крім цього, на сучасному етапі розвитку шерінгової економіки популярною є модель шерінгу житла. Ця модель може бути у формі оренди квартири/будинку (англ. apartment/house renting), коли власник пропонує своє житло в оренду тимчасовому мешканцеві за певну плату [2], або у формі каучсерфінгу (англ. couchsurfing), що буквально означає «з дивану на диван», тобто проживання у житлі незнайомих осіб, які рекламують своє гостинність на спеціалізованих онлайн-платформах. Це дозволяє не лише забезпечити собі місце для проживання під час подорожей, але й сприяє культурному обміну та неформальному спілкуванню [7].

Ідея шерінгу житла виникла у давнину, але саме каучсерфінг є досить новим явищем, історія якого почалася з Кейсі Фентоном. У 1999 році Фентон придбав доступні квитки з Бостона в Ісландію. Але виявилось, що проживання в Рейк'явіку, Ісландія, може виявитися дорожчим, ніж сама поїздка. Не маючи знайомих у цьому місті, Фентон вирішив звернутися за допомогою, відправивши електронний лист 1500 студентам Університету Ісландії з запитом про можливість надання житла. Понад 50 людей відгукнулися на його прохання, що спонукало Фентона поширити свою ідею на весь світ та у 2004 році започаткувати свій однойменний проєкт [8].

Сьогодні міжнародні платформи шерінгу квартир/будинків, такі як «Airbnb», «Vrbo» та «HomeExchange», поєднують власників будинків із людьми, яким потрібно місце для проживання під час подорожі. Господарі

встановлюють ціну за ніч і вказують вільні дати, як правило, коли вони не користуються помешканням [3].

До переваг такого шерінгу можна віднести можливість знайти більш комфортні умови проживання за нижчою ціною та можливість більш детально ознайомитися з культурою та побутом місця проживання. Водночас існує проблема безпечності такого проживання серед незнайомців, а також фінансові ризики, пов'язані з оплатою та можливими збитками від відвідувачів.

Шерінг житла в Україні представлений наступними сервісами:

- «Airbnb» – найбільший у світі сервіс шерінгу житла, заснований у 2008 році та доступний в Україні з 2011 року;

- «Booking.com» – це сервіс онлайн-бронювання готелів та інших типів житла, заснований у 1996 році, та доступний в Україні з 2004 року. Також сервіс надає можливість здійснювати бронювання авіаквитків, оренду автомобілів та інших послуг для подорожей;

- «Dobovo» – український сервіс шерінгу житла на короткий термін, заснований у 2010 році;

- «Couchsurfing» – онлайн-сервіс для тих, хто шукає безкоштовне житло та знайомства з місцевими жителями. Був заснований у 2004 році і тоді ж став доступний в Україні та в усьому світі.

Обмін знаннями та талантом також є бізнес-моделлю шерінгової економіки, яка започаткувалась закордоном. Іншими словами це можна назвати фрілансом (англ. freelance), тобто онлайн-моделлю ринку праці, в якій особи працюють за власний рахунок та самостійно шукають собі проекти, і можуть працювати на кілька фірм одночасно [3].

Вперше термін «фріланс» з'явився в праці Т. Н. Брауна «Життя та часи Г'ю Міллера» [9] у 1809 році. Пізніше, в 1819 році, сер Вальтер Скотт у своїй новелі «Айвенго» [10] використав «фріланс» для позначення середньовічних найманців, які б воювали за будь-яку націю чи людину, яка їм більше платила.

Сьогодні значна частина робочої сили закордоном займається фрілансом. Види роботи фрілансерів варіюються від написання статей та створення фінансового моделювання до введення даних і програмування.

Фрілансери зазвичай використовують спеціалізовані Інтернет-платформи для своєї роботи. Багато з таких платформ надають засоби для комунікації, відстеження робочого часу та виставлення рахунків, що спрощує управління фріланс-проектами. Зазвичай такі платформи стягують комісію або відраховують частку від заробітку фрілансера за користування їхніми послугами.

Так платформа «Fiverr» дозволяє ділитися широким спектром навичок із кількома роботодавцями, усуваючи необхідність покладатися на одне джерело доходу. Міжнародна онлайн-платформа «UpWork» допомагає більш традиційним фрілансерам, таким як ІТ-спеціалісти, графічні дизайнери та письменники, зв'язуючи їх з власниками бізнесу, які бажають отримати їхні послуги. Також до популярних закордонних фріланс-платформ можна віднести «People Per Hour», «Freelancer», «Truelancer» тощо [3].

Однією із перших в Україні платформ для шерінгу знань та талантів, тобто для фрілансу, став «Kabanchik.ua» [11] – онлайн сервіс пошуку приватних фахівців для вирішення побутових та бізнес завдань, який стартував у 2012 році. Дещо епатажна назва платформи передає ключову ідею всього проекту – максимально швидке виконання замовлень [12]. Також у 2012 році було відкрито «Preply» [13] – вітчизняний стартап, який об'єднує репетиторів і викладачів зі студентами, локально чи онлайн. Станом на 2021 рік співтовариство репетиторів налічує більш ніж 140 000 викладачів із 203 країн.

Серед доступних в Україні міжнародних онлайн-платформ для фрілансу, можна виокремити такі: «Freelancer» (заснована у 2009 році і тоді ж доступна в Україні), «UpWork» (раніше відома як «oDesk» та «Elance»; в Україні платформа почала працювати з 2010 року, після злиття цих двох сервісів), «Fiverr» (заснована у 2010 році та доступна в Україні з моменту створення), «People Per Hour» (запуск платформи відбувся у 2007 році, зокрема і в Україні) та інші. Також існує українська фріланс біржа праці «Freelance.ua», заснована у 2009 році в Україні. Станом на 2023 рік «Freelance.ua» налічує 401 681 фрілансерів та 195 802 створених проєктів [14].

Таким чином, можна зробити висновок, що традиційні професії ніколи не зникнуть повністю, але для деяких фріланс може бути набагато привабливішою формою працевлаштування. Це зумовлено тим, що фріланс є більш гнучким, сприяє вигіршній взаємодії між сторонами та зменшує стрес і складність процесу найму для всіх учасників. Фріланс дозволяє працювати з будь-якої точки світу, встановлювати власний графік роботи і вибирати проекти за власним смаком, що робить його оптимальним варіантом для багатьох людей.

Крім цього, однією із сучасних бізнес-моделей шерінгової економіки у світі є коворкінг. Коворкінг (англ. *coworking*) – модель організації роботи, що дозволяє розділити витрати на оренду офісу, комунальні послуги, зберігання, пошту та канцелярське приладдя з іншими професіоналами [3]. Це особливо корисно для фрілансерів, приватних підприємців, стартап-компаній і дуже малих підприємств, які не мають товарів, що вимагають багато місця для зберігання.

Перші згадки про коворкінг як специфічний вид діяльності з'явилися ще у 17 столітті, однак сучасна історія коворкінгу розпочалася восени 1995 року у Берліні, коли сімнадцять комп'ютерних інженерів створили один із перших «хакерських просторів» «C-Base». «Хакерські простори» є очевидними попередниками коворкінгів, і вони були задумані як некомерційні простори, які об'єднують комп'ютерних ентузіастів, пропонуючи їм зручності, а також можливість співпрацювати, ділитися знаннями та обладнанням. А сам термін «коворкінг» був введений дизайнером ігор Бернардом ДеКовеном, однак у значенні способу працювати разом на рівних (без ієрархічного поділу між колегами) [15].

Перший справжній коворкінг був створений у 2005 році в Сан-Франциско інженером-програмістом на ім'я Бред Нойберг. Це було його своєрідною реакцією на відсутність необхідних зручностей у бізнес-центрах та на непродуктивну роботу вдома [15].

Наразі у багатьох містах і університетських містечках США є принаймні один коворкінг-центр. Ці заклади, укомплектовані кавою та підключені до зовнішнього світу за допомогою телефонних ліній і Wi-Fi, зазвичай мають

великі приміщення з окремими офісами, конференц-залами та зонами загального користування. Користувачі платять щотижневу або щомісячну плату залежно від своїх потреб у просторі та часу, який вони проводять там. Додатково може стягуватися плата за користування конференц-залом, камерами схову, поштовими скриньками та іншими сервісами. Проте ці витрати, ймовірно, будуть значно нижчими, ніж вартість оренди навіть невеликого офісу, особливо у жвавих розвинених районах, де зазвичай розташовані коворкінг-центри. [3].

В Україні перші коворкінги з'явилися у 2012 році. Один із найвідоміших і найрезультативніших проєктів – київський «Часопис», який був представлений на двох локаціях. На жаль, за дев'ять років культовий проєкт припинив своє існування. Причиною закриття стали кілька чинників, зокрема економічні наслідки пандемії коронавірусу. За час своєї роботи команда коворкінгу встигла реалізувати понад 120 навчальних програм та понад 5 тисяч заходів, орієнтованих на розвиток підприємництва. Загальна кількість резидентів та гостей «Часопису» перевищила 700 тисяч осіб [16].

До популярних українських коворкінг-сервісів наразі можна віднести «Creative Quarter», заснований у 2017 році. Компанія пропонує повний спектр бізнес-сервісів, які доступні як на денній, так і на помісячній основі, а також переговорні кімнати, які можна забронювати погодинно. Станом на 2022 рік доступно три локації та понад 3000 робочих місць на загальній площі 16 000 квадратних метрів [17].

Одним із найбільших коворкінгів у Києві є «Platforma», що був відкритий у 2013 році. Наразі простір має загальну площу локацій 15 000 квадратних метрів та 1 500 команд-резидентів, що орендують робочий простір для своїх потреб [18].

Також серед сучасних українських коворкінг-сервісів варто виділити: «HUB 4.0» у Києві та «Ihub», що має локації у Києві, Львові та Вінниці.

Варто відзначити, що коворкінг не просто розподіляє витрати між сотнями працівників у десятках різних галузей – це також соціальний досвід, який дозволяє людям тісно спілкуватися з професіоналами, які мають

взаємодоповнюючі таланти. Саме це робить формування взаємовигідного партнерства більш легким та корисним для всіх [3].

Достатньо новою бізнес-моделлю шерінгової економіки є модель P2P-кредитування, що можна трактувати як «від користувача до користувача». Суть цього способу запозичення коштів полягає у застосуванні спеціальних онлайн-платформ, на яких фізичним особам пропонують інвестувати власні кошти в надання кредитів, щоб отримати дохід у вигляді процентів від суми позики [19]. Тобто такі онлайн-платформи дозволяють особам позичати гроші, не звертаючись до традиційного банку. Хоча це і створює ризик для окремих кредиторів, які надають позики через P2P-платформи, це також дозволяє їм використати частину свого капіталу, не досліджуючи акції та фонди, або не погоджуючись на низькі виплати відсотків з депозитного рахунку. Крім того, це є зручним і для позичальників, які не можуть знайти традиційну позику за доступною ставкою або мають не достатньо хорошу кредитну історію.

Варто зазначити, що організатори таких віртуальних платформ створюють тільки умови для спілкування інвесторів з позичальниками: допомагають їм знайти один одного, узгодити умови кредитування та укласти угоду. Сам організатор платформи не є учасником угоди, а займається тільки її супроводом, при цьому він не бере на себе будь-яких зобов'язань і не надає гарантій щодо виконання кредитних угод [19].

Світова історія P2P-кредитування почалася у Великій Британії з народженням компанії під назвою «Zora» у лютому 2005 року; з того часу компанія надала понад 1,5 мільярда фунтів стерлінгів у вигляді позик [20].

На сьогодні найпоширенішим типом P2P-позики є незабезпечена особиста позика, яка пропонується на таких зарубіжних платформах, як «Lending Club» і «Prosper», але такі платформи, як «SoFi», також пропонують студентські позики та позики на рефінансування іпотеки [3]. А в Україні така бізнес-модель шерінгової економіки як P2P-кредитування представлена, зокрема, на платформі компанії «AFA» [21], яка була заснована у 2008 році. Завдяки онлайн-сервісу компанії «AFA» користувачі можуть здійснити інвестування

коштів в попередньо перевірені короткострокові кредити під заставу нерухомості [21].

Як і P2P-кредитування, така модель шерінгової економіки як краудфандинг поєднує людей, яким потрібні гроші, з тими, хто готовий їх надати. Краудфандинг (англ. crowdfunding), що буквально означає «фінансування натовпом», – це практика, коли велика кількість людей дає невеликі суми грошей, щоб забезпечити фінансування проєкту, як правило, за допомогою Інтернету [7]. Історики відстежують подібні до краудфандингу практики ще в 13 столітті. Наприклад, групи приватних громадян об'єднували свої кошти, щоб спонсорувати ризиковані судноплавні проєкти з метою отримання прибутків. Або ж, автори протягом століть фінансували свої твори за моделлю передплати, коли книга публікувалась лише, якщо достатня кількість читачів виявила інтерес до неї. Однак ці приклади не повністю відповідають вимогам краудфандингу [22].

Так один із перших загальноновизнаних прикладів краудфандингу стався в Ірландії 18 століття, коли Джонатан Свіфт заснував Ірландський фонд позик. Фонд надавав позики малозабезпеченим родинам у Дубліні. Такі позики часто надходили від великих груп заможних осіб, які вважали це способом спільної підтримки бідних [22].

Незважаючи на те, що практика краудфандингу має коріння в давнину, але термін «краудфандинг» з'явився досить недавно. Повідомляється, що вперше це слово було вжито 12 серпня 2006 року американським письменником Майклом Салліваном для опису колективних пожертв людей [22].

На таких міжнародних онлайн-платформах, як «Kickstarter», «Fundly», «GoFundMe», «JustGiving» та «Indiegogo», підприємці, митці та інші представляють ідеї стартапів або проєктів спільноті потенційних спонсорів, а потім встановлюють цільову суму та дату збору коштів. Десятки, сотні чи навіть тисячі людей можуть зробити свій внесок в одну кампанію.

Однак, на відміну від P2P-кредитування, не завжди очікується, що спонсори повернуть свої кошти. Деякі краудфандингові кампанії функціонують як гранти, коли окремі кредитори дають гроші, розуміючи, що вони їх не

повернуть. Іноді одержувачі пропонують винагороди, наприклад товари, щоб заохотити цей тип фінансування [3].

Краудфандинг в Україні став популярним у 2010-х роках, і сьогодні існують декілька платформ, які пропонують послуги збору коштів від інтернет-спільноти для реалізації різноманітних проєктів. Так українська громадська організація «Гараж Генг» сприяла формуванню культури краудфандингу в Україні шляхом заснування першої всеукраїнської цифрової платформи з колективного фінансування «Спільнокошт» [23] ще у 2012 році. За період свого існування платформа реалізувала 600 успішних проєктів, де було залучено понад 55 млн. грн., зібраних 72 тис. доброчинців [23]. Пізніше почали активно створюватись локальні та тематичні краудфандингові платформи, такі як «Моє Місто» [24] та «StartEra». Платформа «Моє Місто» була створена та почала свою роботу в Одесі у серпні 2015 [24]. За допомогою цієї платформи громади можуть фінансувати соціально корисні локальні ініціативи. За час функціонування платформи за допомогою краудфандингу було зібрано більше 14 млн. гривень для фінансування 20 проєктів [25].

Варто також відзначити інноваційну краудфандингову платформу «Meeting.me», за допомогою якої користувачі можуть зустрітись зі знаменитостями і водночас допомогти соціально корисним проєктам.

Також в Україні існує низка краудфандингових платформ, спрямованих саме на благодійність. Зокрема, «dobro.ua» [26] – це перша та найбільша в Україні платформа онлайн-благодійності, яка розпочала свою діяльність ще у 2011 році. За час існування платформи було зібрано більше 596 млн. гривень для фінансування близько 7 484 проєктів та кампаній [26]. Фонд «Таблеточки» [27] також можна віднести до таких благодійних платформ. Фонд функціонує з 2013 року та має на меті створювати умови для якісної медичної, психологічної допомоги та повноцінного життя онкохворих дітей та їхніх родин в Україні під час та після лікування [27].

Ще однією зарубіжною моделлю шерінгової економіки є перепродаж і торгівля. Такі гіганти онлайн-торгівлі, як «eBay», «Craigslist», «Alibaba Group» і «Amazon», дозволяють купувати та продавати нові та вживані товари без

особистої взаємодії. Перевагою таких онлайн-платформ є те, що вони дозволяють продавцям отримувати цінність від речей, які інакше могли б накопичувати пил, а покупцям купувати необхідні товари за нижчою ціною [3].

Шерінгові сервіси для перепродажу та торгівлі в Україні представлені у вигляді таких онлайн маркетплейсів (англ. online marketplace), тобто торговельних майданчиків, як «Prom.ua» [28], «Bigl.ua», «ROZETKA» [29] та інші. Так «ROZETKA» було створено ще у 2005 році, а з 2016 року платформа додала функціональність торговельного майданчика, тобто можливість для інших учасників продавати свої товари на сайті. Доступні товари на «ROZETKA» включають в себе різні категорії, зокрема: побутова техніка, товари для дому, предмети одягу, продукти харчування, косметика та ліки. Статистика платформи свідчить, що за 2018 рік її відвідали 789 млн. користувачів, тобто близько 2,5 млн. відвідувачів за день [29].

Однією з перших платформ для онлайн торгівлі в Україні також стала «Prom.ua», яка була започаткована у 2008 році. Станом на 2023 рік «Prom.ua» налічує більше 60 тис. компаній та 102 млн. доступних товарів. Платформу можна назвати однією з найбільш популярних в Україні, адже щодня маркетплейс та сайти компаній «Prom.ua» відвідують близько 4,8 млн. осіб [28].

Іншою популярною онлайн-платформою є «OLX» [30], яка розпочала свою діяльність у 2006 році в Аргентині та США, та на сьогодні налічує більше 30 країн присутності. «OLX Україна» входить до десяти найбільш відвідуваних майданчиків у світі, і до шести – в Україні. На платформі розміщується понад 13 млн. оголошень. Щомісячний трафік – 25 млн. користувачів: кожен другий український інтернет-користувач заходить на «OLX». Асортимент товарів на платформі складається не лише з товарів для дому та електроніки, але і з нерухомості, транспорту та різноманітних послуг. Окремими категоріями також є товари, що віддаються безкоштовно та товари для обміну [30].

Крім цього, специфічними шерінговими платформами для перепродажу та торгівлі в Україні є «Kasta.ua», що функціонує з 2010 року та спеціалізується на купівлі-продажу саме одягу, взуття та аксесуарів, а також «Shafa.ua», за

допомогою якої можна купити та продати як нові, так і вживані предмети одягу.

До моделей шерінгової економіки також можна віднести інші (нішеві) послуги, які є не менш корисними для населення. Наприклад, стартап «Park 24×7», що є платформою для пошуку місць для паркування, яка об'єднує водіїв, які шукають паркування, з людьми, які мають вільне місце. Місцем може бути автостоянка, приватний під'їзд або навіть гараж.

Також шерінгова економіка пропонує ще один варіант онлайн-платформ, де бажаючі можуть взяти напрокат одяг для певного святкування (наприклад, весілля, костюмована вечірка), чи навіть кінозйомки, та повернути його після події.

В Україні нішеві шерінгові послуги представлені, зокрема, шерінгом повербанків (англ. powerbank), тобто сервісами для тимчасової оренди портативних зарядних пристроїв. Зазвичай шерінг повербанків представлений у вигляді станцій з повербанками, які розташовані у ресторанах, кав'ярнях, торгових центрах та спортзалах. Серед найбільш поширених в Україні, можна виокремити міжнародні сервіси «Power Now» та «Fast Energy». Обидва проекти було засновано у 2020 році, а найбільшу популярність вони отримали у 2022 році під час погодинних відключень електроенергії по всій країні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, сучасна зарубіжна шерінгова економіка заснована на ідеї, що шерінг певних товарів, послуг та навичок є більш ефективним, ніж стандартний процес купівлі-продажу. Завдяки усуненню посередників, шерінгова економіка сприяє зменшенню витрат на доступні товари і послуги, а також економії часу. Також така економіка пропонує доступ до речей, якими може бути непрактично володіти або важко отримати. Можна зробити висновок, що шерінгова економіка в Україні запозичила та успішно реалізувала більшість з поширених моделей шерінгової економіки у світі, а також адаптувала ці моделі до актуальних потреб саме українських користувачів.

Література

1. Галуцьких Н. А. Основні драйвери виникнення та розвитку шерінг-економіки в світі. *Економічні студії*. 2021. № 2(32). С. 13-22. URL: [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2021/2\(32\)_2021.pdf](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2021/2(32)_2021.pdf)
2. Merriam-Webster Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com>
3. Martucci B. What Is the Sharing Economy – Example Companies, Definition, Pros & Cons. *Money Crushers*. 2022. URL: <https://www.moneycrashers.com/sharing-economy/>
4. Columbia Law Review Rationing of consumer goods. *Columbia Law Review Association, Inc.* 1942. pp. 1170–1181. URL: <https://www.jstor.org/stable/i246539>
5. Herzog W. Ride-Hailing vs. Ride-Sharing: The Key Difference and Why It Matters. *Ecolane*. 2022. URL: <https://www.ecolane.com/blog/ride-hailing-vs.-ride-sharing-the-key-difference-and-why-it-matters>
6. Shaheen S. A., Sperling D., Wagner C. A Short History of Carsharing in the 90's. *Journal of World Transport Policy & Practice*. 1999. 5(3). URL: https://www.researchgate.net/publication/254396812_A_Short_History_of_Carsharing_in_the_90%27s
7. Cambridge Dictionaries Online. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/>
8. Read S., Wiltbank R.. Your place or mine? *Business Life*. 2010. URL: <https://www.effectuation.org/wp-content/uploads/2016/09/BABL-Couchsurfing.pdf>
9. Brown T. N. The Life and Times of Hugh Miller. NY: Rudd & Carleton, 1859. 346 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=kUIvDqnlbEMC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
10. Scott W. Ivanhoe. Roberts J. P., Jr., Widger D., 1993. URL: <https://www.gutenberg.org/files/82/82-h/82-h.htm>
11. Офіційний веб-сайт «Kabanchik.ua». URL: <https://kabanchik.ua>
12. Гура А. О., Гуцан Т. Г., Сотніков Д. В. Можливості та перспективи розвитку шерінгової економіки в Україні. *Збірник наукових праць ХНПУ імені*

- Г. С. Сковороди «Економіка». 2018. № 18. С.14-27. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/economics/article/view/1065/0>
13. Офіційний веб-сайт «Preply». URL: <https://preply.com>
 14. Офіційний веб-сайт «Freelance.ua». URL: <https://freelance.ua>
 15. Carsten F., Cagnol R. The History Of Coworking In A Timeline. *Deskmag*. 2013. URL: <https://www.deskmag.com/en/coworking-spaces/the-history-of-coworking-spaces-in-a-timeline>
 16. Офіційна веб-сторінка «Часопис». URL: <https://www.facebook.com/chasopys.ua/>
 17. Офіційний веб-сайт «Creative Quarter». URL: <https://creativequarter.net/ua/>
 18. Офіційний веб-сайт «Platforma». URL: <https://coworkingplatforma.com/ua/>
 19. Мінфін. Інвестиції в P2P-кредити: дохідність та ризики. 2020. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2020/05/13/45257482/>
 20. Офіційний веб-сайт «Zopa Bank Limited». URL: <https://www.zopa.com>
 21. Офіційний веб-сайт «AFA». URL: <https://afa.ua>
 22. Fronea C. History of crowdfunding. *Smallbrooks*. 2021. URL: <https://smallbrooks.com/history-of-crowdfunding/>
 23. Офіційний веб-сайт «Спільнокошт». URL: <https://biggggidea.com/projects/>
 24. Офіційний веб-сайт «Мое Місто». URL: <https://mycity.one>
 25. Никітіна Л. Краудфандинг в Україні. Розповідаємо про платформу «Мое місто». *Gwara Media*. 2022. URL: <https://gwaramedia.com/kraudfandyng-v-ukrayini-rozpovidayemo-pro-platformu-moye-misto/>
 26. Офіційний веб-сайт «dobro.ua». URL: <https://dobro.ua>
 27. Офіційний веб-сайт «Таблеточки». URL: <https://tabletochki.org>
 28. Офіційний веб-сайт «Prom.ua». URL: <https://prom.ua>
 29. Офіційний веб-сайт «ROZETKA». URL: <https://rozetka.com.ua/ua/>
 30. Офіційний веб-сайт «OLX». URL: <https://www.olx.ua/uk/>

References

1. Haluts'kykh, N.A. (2021), “The main drivers of the emergence and development of the sharing economy in the world”, *Ekonomichni studii*, vol. 2 (32), pp. 13-22, available at: [http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2021/2\(32\)_2021.pdf](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2021/2(32)_2021.pdf) (Accessed 25 April 2024).
2. Merriam-Webster Dictionary (2024), available at: <https://www.merriam-webster.com> (Accessed 25 April 2024).
3. Money Crushers. (2022), “Martucci B. What Is the Sharing Economy – Example Companies, Definition, Pros & Cons”, available at: <https://www.moneycrashers.com/sharing-economy/> (Accessed 25 April 2024).
4. Columbia Law Review Association, Inc. (1942), “Rationing of consumer goods”, *Columbia Law Review*, pp. 1170-1181, available at: <https://www.jstor.org/stable/i246539> (Accessed 25 April 2024).
5. Herzog, W. (2022), “Ride-Hailing vs. Ride-Sharing: The Key Difference and Why It Matters”, *Ecolane*, available at: <https://www.ecolane.com/blog/ride-hailing-vs.-ride-sharing-the-key-difference-and-why-it-matters> (Accessed 25 April 2024).
6. Shaheen, S. A., Sperling, D. and Wagner, C. (1999), “A Short History of Carsharing in the 90's”, *Journal of World Transport Policy & Practice*, vol. 5(3), available at: https://www.researchgate.net/publication/254396812_A_Short_History_of_Carsharing_in_the_90%27s (Accessed 25 April 2024).
7. Cambridge Dictionaries Online (2024), available at: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/> (Accessed 25 April 2024).
8. Read, S. and Wiltbank, R. (2010), “Your place or mine? Business Life”, available at: <https://www.effectuation.org/wp-content/uploads/2016/09/BABL-Couchsurfing.pdf> (Accessed 25 April 2024).
9. Brown, T.N. (1859), *The Life and Times of Hugh Miller*, Rudd & Carleton, NY, USA, available at: <https://books.google.com.ua/books?id=kUIvDqnlbEMC&printsec=frontcover&hl=ru>

&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (Accessed 25 April 2024).

10. Scott, W. (1993), “Ivanhoe”, available at: <https://www.gutenberg.org/files/82/82-h/82-h.htm> (Accessed 25 April 2024).

11. Kabanchik.ua (2024), available at: <https://kabanchik.ua> (Accessed 25 April 2024).

12. Hura, A.O. Hutsan, T.H. and Sotnikov, D.V. (2018), “Possibilities and prospects for the development of the sharing economy in Ukraine”, *Zbirnyk naukovykh prats' KhNPU imeni H.S. Skovorody «Ekonomika»*, vol. 18, pp. 14-27, available at: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/economics/article/view/1065/0> (Accessed 25 April 2024).

13. Preply (2024), available at: <https://preply.com> (Accessed 25 April 2024).

14. Freelance.ua (2024), available at: <https://freelance.ua> (Accessed 25 April 2024).

15. Carsten, F. and Cagnol, R. (2013), “The History Of Coworking In A Timeline”, *Deskmag*, available at: <https://www.deskmag.com/en/coworking-spaces/the-history-of-coworking-spaces-in-a-timeline> (Accessed 25 April 2024).

16. Chasopys (2024), available at: <https://www.facebook.com/chasopys.ua/> (Accessed 25 April 2024).

17. Creative Quarter (2024), available at: <https://creativequarter.net/ua/> (Accessed 25 April 2024).

18. Platforma (2024), available at: <https://coworkingplatforma.com/ua/> (Accessed 25 April 2024).

19. Minfin (2020), “Investments in P2P loans: profitability and risks”, available at: <https://minfin.com.ua/ua/2020/05/13/45257482/> (Accessed 25 April 2024).

20. Zopa Bank Limited (2024), available at: <https://www.zopa.com> (Accessed 25 April 2024).

21. AFA (2024), available at: <https://afa.ua> (Accessed 25 April 2024).

22. Fronea, C. (2021), “History of crowdfunding”, *Smallbrooks*, available at: <https://smallbrooks.com/history-of-crowdfunding/> (Accessed 25 April 2024).

23. Spil'nokosht (2024), available at: <https://biggggidea.com/projects/> (Accessed 25 April 2024).
24. Moie Misto (2024), available at: <https://mycity.one> (Accessed 25 April 2024).
25. Nikitina, L. (2022), "Crowdfunding in Ukraine. Let's talk about the "My City" platform", Gwara Media, available at: (<https://gwaramedia.com/kraudfandyng-v-ukrayini-rozpovidayemo-pro-platformu-moye-misto/> Accessed 25 April 2024).
26. dobro.ua (2024), available at: <https://dobro.ua> (Accessed 25 April 2024).
27. Tabletochky (2024), available at: <https://tabletochki.org> (Accessed 25 April 2024).
28. Prom.ua (2024), available at: <https://prom.ua> (Accessed 25 April 2024).
29. ROZETKA (2024), available at: <https://rozetka.com.ua/ua/> (Accessed 25 April 2024).
30. OLX (2024), available at: <https://www.olx.ua/uk/> (Accessed 25 April 2024).

Стаття надійшла до редакції 07.05.2024 р.